

EXPOZIȚIE - AUSSTELLUNG

COMORI PE PERGAMENT ȘI HÂRTIE *Mărturii ale scrierii la Mediaș înainte de 1600*

SCHÄTZE AUF PERGAMENT UND PAPIER *Zeugnisse der Schriftlichkeit in Mediasch vor 1600*

Muzeul Municipal Mediaș / Munizipalmuseum Mediasch
Str. Mihai Viteazul 46
10.08.2024 - 29.09.2024
Vernisaj / Eröffnung: 10.08.2024, 16:00

Primăria Municipiului Mediaș

Asociația Locului Natal
Mediaș

Forumul Democrat al Germanilor
Mediaș

Biserica Evanghelică CA
Mediaș

Facultatea de Istorie și Filozofie
UBB Cluj-Napoca

Centrul TransScript
Cluj-Napoca

Beauftragte der Bundesregierung
für Kultur und Medien

Expoziția își propune să illustreze metamorfoza Mediașului într-o epocă de tranziție între medieval și modern, din perspectiva culturii scrise. Printr-o selecție meticuloasă, sunt acum reunite documente, sigilii, fragmente de manuscrise, codici, registre, incunabule și tipărituri vechi. Vizitatorii devin astfel martori ai transformărilor profunde care au marcat această perioadă.

Patrimoniul scris remarcabil creat în Mediaș și păstrat timp de secole reflectă influența erudiției asupra vieții acestei comunități. Se revine insistent asupra continuității, păstrării și perpetuării unor tradiții, a transmiterii constante a ștafetei intelectuale din Evul Mediu și Epoca Modernă până în prezent, precum și asupra diferitelor momente relevante ale trecutului și a semnificației acestora pentru locuitorii de astăzi ai orașului. Prin urmare, exponatele prezentate sunt grupate în trei secvențe cronologice: Evul Mediu; perioada de receptare și adoptare a Reformei luterane; înțelegerea actuală a patrimoniului scris din Evul Mediu și perioada modernă timpurie.

(1)

Scrisoare a principelui Ștefan Báthory cu stema orașului Mediaș, 1583.
Schreiben des Fürsten Stephan Báthory mit dem Wappen der Stadt Mediasch, 1583.

Die Ausstellung will die Metamorphosen von Mediasch in der Zeit des Übergangs vom Mittelalter zur Neuzeit aus der Perspektive ihrer Schriftkultur veranschaulichen. Es wird eine sorgfältige Auswahl von Urkunden, Siegeln, Handschriftenfragmenten, Codices, Registern, Inkunabeln und alten Drucken präsentiert. Der Besucher wird Zeuge der tiefgreifenden Veränderungen, die diese Zeit geprägt haben.

Das bemerkenswerte schriftliche Erbe, das in Mediasch geschaffen und über Jahrhunderte bewahrt wurde, spiegelt den Einfluss der Gelehrsamkeit auf das Leben dieser Gemeinschaft wider. Herausgestellt werden die Kontinuität, die Bewahrung und Fortführung bestimmter Traditionen, die beständige Weitergabe des intellektuellen Stafelstabes vom Mittelalter über die Neuzeit bis in die Gegenwart, somit relevante Momente der Vergangenheit und ihre Bedeutung für die heutigen Einwohner von Mediasch. Die präsentierten Exponate sind daher in drei chronologische Abschnitte unterteilt: Mittelalter; Zeit der Rezeption und Annahme der lutherischen Reformation; heutiges Verständnis für das schriftliche Erbe des Mittelalters und der Frühen Neuzeit.

Evul Mediu: „Scrierea înainte de Reformă, secolul XIV – mijlocul secolului XVI”

Mediașul, pe teritoriul căruia s-au găsit urme de locuire încă din Preistorie și Antichitate, este pomenit în documente pentru prima dată în 1267. Așezarea a devenit în Evul Mediu un important centru economic (cu numeroase bresle), administrativ (al celor Două Scaune: Mediaș și Șeica), bisericesc (al decanatului, respectiv al capitulului bisericesc de Mediaș) și cultural. În 1498 i se acordă dreptul de iarmaroc, iar în 1517 devine oraș cu dreptul de a folosi propriul sigiliu.

Reconstituirea istoriei medievale este posibilă mai ales pe baza surselor scrise, fie pe pergament (material costisitor realizat din piei de animale), fie pe hârtie. Mediașul dispune de o comoară inestimabilă de asemenea izvoare, răspândite astăzi în diferite arhive și biblioteci, uneori păstrate pe plan local (îndeosebi la Arhiva Parohiei evanghelice și în Muzeul Municipal), altele în localități precum Sibiu sau Brașovul. Expoziția dezvăluie acum mai multe exemple deosebite din patrimoniul de surse istorice scrise a Mediașului.

Mittelalter: „Schriftlichkeit vor der Reformation, 14. bis Mitte des 16. Jahrhunderts“

Mediasch, auf dessen Gebiet Siedlungsspuren seit der Vor- und Frühgeschichte gefunden wurden, wird 1267 erstmals urkundlich erwähnt. Die Siedlung entwickelte sich im Mittelalter zu einem wichtigen Zentrum der Wirtschaft (mit zahlreichen Zünften), Verwaltung (der Zwei Stühle Mediasch und Schelk bzw. des Dekanats/Kirchenkapitels Mediasch) und der Kultur. 1498 erhielt der Ort das Jahrmarktsrecht, 1517 wurde er zur Stadt mit dem Recht, ein eigenes Siegel zu führen.

Die mittelalterliche Geschichte lässt sich vor allem anhand von Schriftquellen rekonstruieren, die entweder auf Pergament (einem teuren Material aus Tierhäuten) oder auf Papier festgehalten wurden. Mediasch verfügt über einen wertvollen Schatz an solchen Quellen, die heute in verschiedenen Archiven und Bibliotheken verstreut sind, die zum Teil vor Ort aufbewahrt werden (vor allem im Archiv der evangelischen Gemeinde und im Stadtmuseum), zum Teil an anderen Orten wie Hermannstadt oder Kronstadt. Die Ausstellung präsentiert einige herausragende Beispiele aus dem schriftlichen historischen Erbe von Mediasch.

Documentele redactate la Mediaș sau emise în diferite alte localități îngăduie înțelegerea condițiilor locale și regionale din epocă și oferă o imagine detaliată a dinamicii complicatelor relații de putere între forurile centrale (regalitate, voievodat, papalitate, episcopie etc.) și cele locale. Mai multe **documente papale** se referă la raporturile preoților din Mediaș cu episcopia Transilvaniei (având sediul la Alba Iulia), la problema decimei, la indulgențe acordate cu anumite ocazii, etc.

(2a)

(2b)

(2c)

20 Martie 1493: Indulgență acordată de mai mulți cardinali pentru altarului Sf. Martin aflat în biserica Sf. Margareta din Mediaș. Detalii: 1. Sf. Martin taie cu spada mantia sa de cavalier pentru a-l acoperi pe un sărman; 2. Papa Alexandru al VI-lea Borgia (1491-1502); 3. Sf. Margareta de Antiohia cu atributelor sale: cartea și frunza de palmier.

20. März 1493: Mehrere Kardinäle gewähren einen Ablass für den Altar des heiligen Martin in der Mediascher Margarethenkirche. Details: 1. St. Martin zerschneidet seinen Rittermantel mit dem Schwert, um einen Armen zu bedecken; 2. Papst Alexander VI. Borgia (1491-1502); 3. Die heilige Margarethe von Antiochien mit ihren Attributen Buch und Palmblatt.

Die in Mediasch verfassten oder in verschiedenen anderen Orten ausgestellten **Urkunden** ermöglichen ein Verständnis der lokalen und regionalen Verhältnisse jener Zeit und vermitteln ein detailliertes Bild der Dynamik der komplizierten Machtverhältnisse zwischen den zentralen Behörden (Königtum, Woiwodschaft, Papsttum, Diözese usw.) und den lokalen. Mehrere **Papsturkunden** beziehen sich unter vielem anderem auf die Beziehungen zwischen den Mediascher Pfarrern und dem siebenbürgischen Bistum in Weißenburg, auf die Zehntfrage und auf Ablass, die zu bestimmten Anlässen gewährt wurden usw.

Octombrie 1505 - 1506: Papa Iulius al II-lea (1503-1513) confirmă statutul special al locuitorilor scaunelor Mediaș și Șeica în relație cu episcopia Transilvaniei.

Oktober 1505 – 1506: Papst Julius II. (1503-1513) bestätigt die besondere Stellung der Bewohner der Stühle Mediasch und Schelk gegenüber dem Bistum von Siebenbürgen.

29 Iulie 1499: Episcopul Transilvaniei Ladislau Geréb (1476-1501) confirmă noul sigiliu al capitulului de Mediaș, având în câmpul sigilar încoronarea Fecioarei Maria și simbolul Mediașului (palma). Documentul este redactat într-o scriere cu influențe grafice umanistice. Umanismul a jucat un rol determinant în viața intelectuală din Transilvania.

29. Juli 1499: Ladislaus Geréb, Bischof von Siebenbürgen (1476-1501), bestätigt das neue Siegel des Kapitels von Mediasch: Krönung der Jungfrau Maria und das Symbol von Mediasch, die offene Handfläche. Die Schrift der Urkunde verrät humanistische Einflüsse. Der Humanismus spielte damals im intellektuellen Leben Siebenbürgens eine entscheidende Rolle.

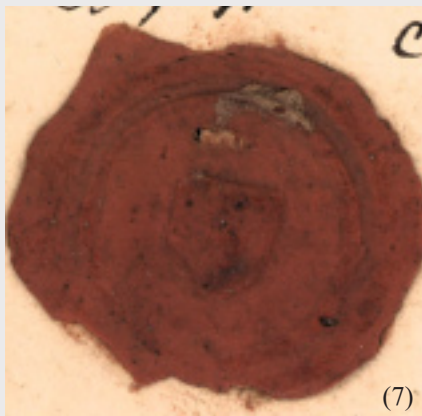
Sigiliul Capitulului Mediaș imprimat în ceară roșie pe un document de secol XVIII.

Siegel des Mediascher Kapitels auf eine Urkunde aus dem 18. Jh. in rotes Wachs aufgedrückt.

Dreptul de a utiliza un **sigiliu** a fost un privilegiu deosebit: pentru cele Două Scaune este menționat în documente încă din 1356, cel al târgului Mediaș datează din 1448. În 1517, regele Ludovic al II-lea (1516-1526) acordă sfatului orășenesc dreptul de a sigila cu ceară roșie.

(6)

(7)

Matricea sigilară a târgului Mediaș și amprenta în ceară roșie pe un document emis de către sfatul orășenesc. În câmpul sigilar rotund: scut triunghiular cu o palmă orientată în sus, deasupra acesteia o stea în cinci colțuri, iar alături, o lună nouă. Scutul este încadrat de ramuri înfrunzite și de legenda S[IGILLUM]*OPIDI*MEDIES*1448.

Die Siegelmatrix des Marktfleckens Mediasch und der rote Wachsabdruck auf einer Ratsurkunde. Im runden Siegelfeld: dreieckiger Schild mit nach oben gerichteter Handfläche, darüber ein fünfzackiger Stern, daneben ein Neumond. Der Schild wird von belaubten Zweigen und der Legende S[IGILLUM]*OPIDI*MEDIES*1448 eingerahmt.

Das Recht, ein **Siegel** zu verwenden, war ein besonderes Privileg. Das Siegel der Zwei Stühle wird bereits 1356 urkundlich erwähnt, das des Marktfleckens Mediasch stammt aus 1448. 1517 erteilte König Ludwig II. (1516-1526) dem Stadtrat das Recht, mit rotem Wachs zu siegeln.

Documentele notariale stau mărturie a dezvoltatei mentalității juridice din Mediașul medieval.

Notariatsurkunden zeugen von der entwickelten Jurisprudenz im mittelalterlichen Mediasch.

18 August 1509: Notarul public *Gregorius Diac* din Mediaș adevărește numirea împuterniciților sfatului orașenesc în litigiul lămești și bisericești. Printre ei medieșenii: *Petrus de Megies*, notar; *Johannes*, preot paroh; *Paulus*, predicator și *Johannes Diac*.

18. August 1509: Der Notar *Gregorius Diac* („Schuler“) aus Mediasch beglaubigt die Ernennung der Bevollmächtigten des Stadtrats in weltlichen und kirchlichen Streitigkeiten. Unter ihnen die Mediascher: Notar *Petrus de Megies*, Pfarrer *Johannes*, Prediger *Paulus*, *Johannes Diac*.

Fragmentele de manuscrise reprezintă un ecou al bibliotecii parohiale din perioada catolică. După Reformă, manuscrisele pe pergament au fost „reciclate” în coperti, fiind astfel păstrate.

Die **Handschriftenfragmente** sind sozusagen das Echo der bedeutenden katholischen Pfarrbibliothek. Nach der Reformation wurden die Pergamenthandschriften zu Buchumschlägen „umgewidmet” und sind so erhalten geblieben.

(9)

Fragment dintr-un manuscris liturgic (sec. XV); imnul *Mittit ad Virginem* face trimitere la sărbătoarea Bunei Vestiri. Notație muzicală și inițiale redat cu roșu și albastru. A fost folosită probabil în biserica parohială din Mediaș.

Fragment einer liturgischen Handschrift (15. Jh.); der Hymnus *Mittit ad Virginem* bezieht sich auf das Fest Mariä Verkündigung. Notenschrift und Initialen in roter und blauer Farbe. War wahrscheinlich in der Pfarrkirche von Mediasch in Gebrauch.

Incunabulele, tipărituri de dinaintea anului 1501, au jucat un rol esențial în formarea elitei intelectuale – preponderent clericale – din Transilvania la final de Ev Mediu.

Inkunabeln, Drucke aus der Zeit vor 1501, trugen wesentlich zur Herausbildung der intellektuellen Elite – vorwiegend des Klerus – in Siebenbürgen am Ende des Mittelalters bei.

Vincentius Bellovacensis: *Opuscula. Scilicet: Liber gratie; Laudes Virginis Marie; De Sancto Johanne evangelista; De eruditione filiorum regalium; Consolatio pro morte amici.* Basel, tipărița Johann Amerbach, 1481. Decorul incunabulului provine probabil, din așa-numitul atelier „Vigiliale”, activ în zona Brașovului și Sibului pe la 1500.

Vincentius Bellovacensis: *Opuscula. Scilicet: Liber gratie; Laudes Virginis Marie; De Sancto Johanne evangelista; De eruditione filiorum regalium; Consolatio pro morte amici.* Basel, Druckerei Johann Amerbach, 1481. Die Dekoration der Inkunabel stammt wahrscheinlich aus den sogenannten „Vigiliale“-Werkstatt, die um 1500 in der Gegend von Kronstadt und Hermannstadt tätig war.

Epoca Premodernă: „Debutul și impunerea Reformei luterane (anii 1530 – 1600)”

Cele dintâi impulsuri ale Reformei inițiate de Martin Luther (1483–1546) în 1517 la Wittenberg au fost resimțite în Transilvania încă din deceniile trei și patru ale aceluiași secol, într-un context politic, religios, social și intelectual dinamic. Tiparul și educația școlară – în spiritul umanistic promovat de către Philipp Melanchthon (1497-1560) – devin agenți esențiali ai receptării și consolidării noii doctrine religioase, precum și a filosofiei sociale care o însoțea. În predici, în învățământ și în scrieri se folosește acum limba germană. Biserica și școala devin elemente esențiale ale identității sașilor. Merită reținut faptul că reforma luterană în Transilvania nu a urmat traseul radical din alte regiuni, favorizând aspecte de continuitate în raport cu tradițiile medievale catolice.

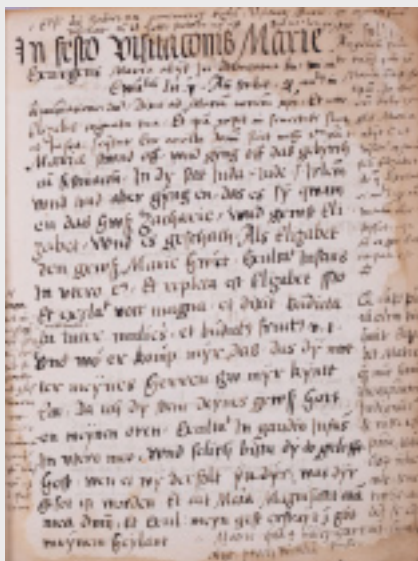
(11)

Erasmus de Rotterdam: *Opera Divi Caecilii Cypriani Episcopi Carthaginensis*, Basileae, tiparnița / Druckerei Froben, 1521.

Frühe Neuzeit: „Einführung und Durchsetzung der Reformation (1530er Jahre – 1600)”

Die ersten Impulse der 1517 von Martin Luther (1483–1546) in Wittenberg eingeleiteten Kirchnerneuerung trafen in Siebenbürgen bereits in den 1520er und 1530er Jahren auf ein dynamisches politisch-soziales und religiöses Umfeld. Buchdruck und Schulbildung – beeinflusst vom Humanismus und Reformeifer Philipp Melanchthons (1497–1560) – wurden wesentliche Akteure der Rezeption und Konsolidierung der erneuerten Glaubenslehre und der sie begleitenden Sozialphilosophie. Die deutsche Sprache wurde nun in Predigten, im Unterricht und in Schriften verwendet. Kirche und Schule wurden zu konstituierenden Elementen der sächsischen Identität. Erwähnenswert ist, dass die lutherische Reformation in Siebenbürgen nicht den radikalen Weg eingeschlagen und Aspekte der Kontinuität mittelalterlicher katholischer Überlieferungen bevorzugt hat.

La Mediaș, tranziția către confesiunea luterană a fost lină, fiind favorizată de autonomia relativă a orașului și de implicarea liderilor locali. În 1545, în timpul păstoririi plebanului Bartholomäus Altenberger, *altarele și imaginile* [catolice] *au fost dărâmate și îndepărtate din biserica din Medwisch*, acțiune care marchează debutul Reformei în oraș. În același an se reunește aici cel dintâi sinod luteran din Transilvania. În 1556 au fost alungați membrii ordinelor religioase catolice din oraș, iar în 1572, tot aici, se adoptă „Confesiunea Augustană” pentru toți sașii transilvăneni. Parohul medieșean Christian Schesäus este prezent în 1580 la sinodul de la Biertan, unde ține un discurs despre debutul și impunerea Reformei luterane printre sași.

(12)

Sermones de tempore, de sanctis, de communis sanctorum

(„Cartea de predici din Mediaș / „Mediascher Predigtbuch”), ca.1535–1537, fol. 9.

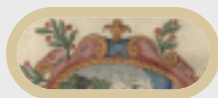
Redând texte simplificate ale unor predici, în latină și germană, acest manuscris reprezintă un document esențial în istoria timpurie a Reformei în Transilvania.

Diese Handschrift, die vereinfachte Predigttexte in lateinischer und deutscher Sprache enthält, ist ein wichtiges Zeugnis für die frühe Reformationsgeschichte Siebenbürgens.

Der Übergang zum lutherischen Bekenntnis verlief in Mediasch recht reibungslos, was die weitgehende Autonomie der Stadt und ihre Führung begünstigt haben. 1545, zur Amtszeit des Plebans Bartholomäus Altenberger, *hat man die* [katholischen] *Altäre und Bilder aus der Medwischer Kirche abgebrochen und weggeschafft* und die Reformation eingeleitet. Im selben Jahr trat hier die erste lutherische Synode in Siebenbürgen zusammen. 1556 wurden die katholischen Mönche aus der Stadt vertrieben und 1572 wurde ebenda das „Augsburger Bekenntnis“ für alle Siebenbürger Sachsen angenommen. Der Mediascher Stadtpfarrer Christian Schesäus nahm 1580 an der Synode von Birthälm teil und hielt eine Rede über die Einführung und Durchsetzung der lutherischen Reformation unter den Siebenbürger Sachsen.

Schola civitatis – menționată în izvoare abia în 1586 – funcționa cu siguranță deja de mai mult timp la acea dată. Prima matricolă a gimnaziului, astăzi pierdută, datează din 1604, această școală superioară fiind însă probabil înființată la scurt timp după introducerea Reformei. Nivelul ridicat al sistemului de învățământ local este evidențiat de numărul crescând de studenți medieșeni la universitățile protestante din străinătate (în special Wittenberg, Leipzig și Heidelberg). Lor și unor negustori cu vederi moderne li se datorează transferul unui mare număr de volume care au contribuit la răspândirea umanismului și Reformei în Transilvania.

Expoziția se concentrează, și în cazul istoriei premoderne a Mediașului, asupra izvoarelor scrise care s-au păstrat în oraș, oferind informații directe sau indirecte cu privire la istoria sa economică, politică, culturală și religioasă. Acestea arată că orașenii acționau informat și competent, atât în ceea ce privește organizarea comunității, cât și în meșteșug, comerț, cultură și artă, receptând foarte repede idei și metode dezvoltate în Occident, profitând de transferul resurselor inovative. În această perioadă se scrie foarte rar pe pergament; în consecință, ne stau la dispoziție mai ales documente, registre, matricole și cărți pe hârtie.

Die *Schola civitatis*, die in den Quellen erst 1586 erwähnt wird, existierte gewiss schon viel früher. Die erste Gymnasialmatrikel aus dem Jahr 1604 fehlt heute im Archiv, diese höhere Schule wurde aber wohl bald nach der Einführung der Reformation gegründet. Vom hohen Stand des örtlichen Bildungswesens zeugt die zunehmende Zahl Mediascher Studenten an den protestantischen Universitäten des Auslandes (insbesondere Wittenberg, Leipzig und Heidelberg). Ihnen und progressiven Kaufleuten ist auch die hohe Zahl an Büchern zu verdanken, die zur Verbreitung von Humanismus und Reformation in Siebenbürgen beigetragen haben.

Auch bezüglich der frühneuzeitlichen Geschichte von Mediasch konzentriert sich die Ausstellung auf die schriftlichen Quellen, die in der Stadt erhalten geblieben sind und direkt oder indirekt über ihre wirtschaftliche, politische, kulturelle und religiöse Geschichte berichten. Sie zeigen, dass die Bürger der Stadt sowohl bei der Organisation ihres Gemeinwesens als auch im Handwerk, im Handel, in der Kultur und in der Kunst auf hohem Niveau agiert haben, indem sie sehr schnell die im Westen entwickelten Ideen und Methoden übernahmen und vom Transfer innovativer Ressourcen profitierten. In dieser Zeit wurde kaum noch auf Pergament geschrieben, so dass nun vor allem Urkunden, Register, Matrikeln und Bücher auf Papier zur Verfügung stehen.

Un exemplu ilustrativ și incitant este documentul emis la 25 februarie 1583 de Ștefan Báthory, principe al Transilvaniei și rege al Poloniei, adresat primarului orașului Mediaș Joachim Koch (ilustrația nr. 1). Pe acesta au fost desenate în culori Arma Civitatis Megiies, o stemă a orașului, necunoscută până acum. Este înfățișat un scut oval cu marginile scobite, timbrat în partea superioară cu o coroană heraldică, în câmpul cărui se află o mână care susține un butuc de viță de vie cu rădăcină și patru ciorchini de struguri. Motivul, care pune în evidență una din îndeletnicirile importante al orașului – cultura viței de vie, producția de vin și comercializarea acestuia – s-a păstrat până în zilele noastre în stema Municipiului Mediaș (a se vedea ilustrația de pe ultima pagină a prezentei broșuri).

(13)

Epitaful scris de Antonius Verantius (Verancsics, † 1573), preot și cărturar umanist, la moartea lui Adrianus Wolphardus († 1544), canonic de Alba Iulia și vicar episcopal, educat la Viena și Bologna, la rândul său un exponent al culturii umaniste regionale și al Reformei timpurii.

Das vom humanistischen Pfarrer und Gelehrten Antonius Verantius (Verancsics, † 1573) geschriebene Epitaph zum Tod von Adrian Wolphard († 1544), Kanoniker von Weißenburg und bischöflicher Vikar, der in Wien und Bologna ausgebildet worden war, und ein Vertreter des regionalen Humanismus und der frühen Reformation war.

Ein ansprechendes und interessantes Beispiel dafür ist die am 25. Februar 1583 von Stephan Báthory, Fürst von Siebenbürgen und König von Polen, ausgestellte Urkunde, die an den Bürgermeister von Mediasch Joachim Koch gerichtet ist (Abb. 1). Darauf wurden in Farbe die Arma Civitatis Megiies gezeichnet, ein bislang unbekanntes Stadtwappen. Es besteht aus einem Schild mit eingekerbten Seitenrändern, der oben mit einer heraldischen Krone versehen ist. Im Feld des Schildes befindet sich eine Hand, die die Wurzel eines Weinstocks und vier Weintrauben hält. Das Motiv, das eines der wichtigsten Anliegen der Stadt - den Anbau von Reben, die Weinproduktion und -vermarktung - hervorhebt, ist bis heute im Stadtwappen von Mediasch erhalten geblieben (Abb. auf der Rückseite dieser Broschüre).

(14)

Philipp Melancthon:
Omnium operum reverendi viri Philippi Melancthonis pars prima.
 Witebergae, tiparnița / Druckerei Crato, 1564.

(15)

Martin Luther:
Tomus Sextus Omnium Operum Reverendi Domini Martini Lutheri, Doctoris Theologiae,
 Witebergae, tiparnița / Druckerei Welack, 1580.

(16)

Biblia. Lugduni (Lyon), tiparnița Iacobus Giunti, 1536, cu o însemnare manuscrisă referitoare la căsătoria Griseldei (†1590), fiica principelui Transilvaniei Christofor Báthory (1576-1581), în anul 1583 – dovadă a prezenței și utilizării intense a volumului în Transilvania.

Lyoner *Bibel* von 1536 mit einem handschriftlichen Vermerk über die Hochzeit von Griselda (†1590), der Tochter des siebenbürgischen Fürsten Christoph Báthory (1576-1581), im Jahr 1583 – ein Beweis für die Präsenz und intensive Nutzung dieses Buches in Siebenbürgen.

Deși numărul cărților crescuse considerabil, acestea au rămas obiecte de valoare și au fost păstrate cu grijă în biblioteci personale sau instituționale. Pentru a fi protejate, volumele au fost legate, deseori cu măiestrie și cu o sensibilitate estetică specifică secolului al XVI-lea. Legătoria de cărți din spațiul german a dezvoltat un stil distinct, care a combinat atât funcționalitatea, cât și decorul bogat. Legăturile erau confecționate de regulă din plăci de lemn acoperite cu piele. În mod frecvent, pielea era meticolos decorată. Se foloseau modele (motive florale sau geometrice, uneori embleme legate de proprietarul sau de conținutul cărții) care erau imprimate în suprafață folosind unelte metalice încălzite. În plus, se foloseau elemente metalice pentru a proteja marginile cărții și pentru a menține volumul bine închis, prevenind deformarea paginilor. Cotoarele acestor volume erau adesea ranforsate, oferind rezistență, dar și valoare estetică. Aceste legături nu numai că protejau conținutul cărților, ci serveau și ca simbol de statut social, reflectând avuția și gustul proprietarilor, oferind astfel o fereastră către bogata moștenire culturală și artistică a acelor vremuri.

Obwohl die Zahl der Bücher erheblich zugenommen hatte, blieben sie wertvolle Objekte und wurden in persönlichen oder öffentlichen Bibliotheken sorgfältig aufbewahrt. Zu ihrem Schutz wurden sie oft kunstvoll und mit dem für das 16. Jahrhundert typischen ästhetischen Feingefühl gebunden. Die deutsche Buchbinderei entwickelte einen unverwechselbaren Stil, der Funktionalität mit aufwendiger Verzierung verband. Die Einbände bestanden häufig aus mit Leder überzogenen Holzbrettern. Das Leder wurde oft aufwendig bearbeitet. Es wurden Muster (florale oder geometrische Motive, manchmal auch Embleme mit Bezug zum Besitzer oder zum Inhalt des Buches) verwendet, die mit erhitzten Metallwerkzeugen in die Oberfläche eingepreßt wurden. Außerdem wurden Metallklammern verwendet, um die Buchkanten zu schützen und den Band fest zu verschließen, damit sich die Seiten nicht verziehen. Die Rücken dieser Bände wurden oft mit zusätzlichen Bändern verstärkt, die nicht nur ästhetisch ansprechend, sondern auch stabil sind. Diese Einbände schützten nicht nur den Inhalt der Bücher, sondern dienten auch als Statussymbol, das den Reichtum und den Geschmack ihrer Besitzer widerspiegelte, aber auch einen Einblick in das reiche kulturelle und künstlerische Erbe der damaligen Zeit bietet.

Bibliorum codex sacer et authenticus, Testamenti utriusque Veteris et Novi,
Tiguri, tiparnița Froshouerus, 1564. Legătură renesantistă executată în 1573 în atelierul lui Severin Rötter din Wittenberg (activ între 1572-1596) reprezentând Sfânta Treime.

Pentru o vizibilitate sporită, coperta a fost transpusă pe hârtie, prin hașurare.

Bibliorum codex sacer et authenticus, Testamenti utriusque Veteris et Novi,
Tiguri, Druckerei Froshouerus, 1564. Renaissance-Einband, 1573 in der Wittenberger Werkstatt von Severin Rötter (tätig zwischen 1572-1596) hergestellt, mit der Darstellung der Heiligen Dreifaltigkeit.

Zwecks besserer Sichtbarkeit wurden die Bucheinbände für die Ausstellungsbesucher auf Papier abgepaust.

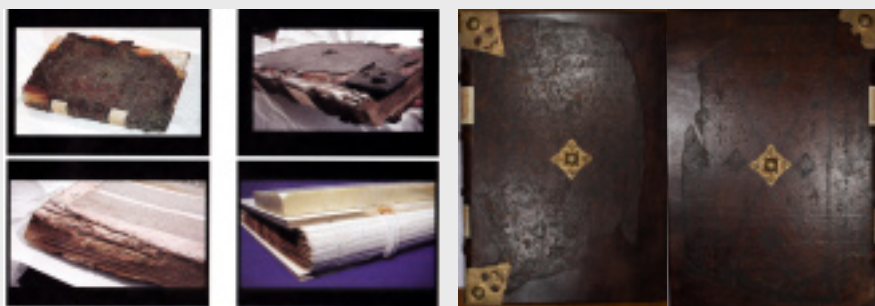
(18)

Ornament floral din indulgența acordată în 20 Martie 1493 pentru altarului Sf. Martin din biserica Sf. Margareta din Mediaș.

Blumenmuster aus dem am 20 März 1493 erteilten Ablass für den Altar des heiligen Martin in der Mediascher Margarethenkirche.

Actualitatea: „Moștenirea culturală a Mediașului: Păstrare – căi de transmitere – cercetare – identificare”

Atenția de care s-a bucurat patrimoniul scris medieval și modern timpuriu medieșean a oscilat de-a lungul vremii. Situația bibliotecii parohiale și școlare a devenit îngrijorătoare după ocuparea sovietică și instalarea regimului comunist. În toamna anului 1945 un primar, pe cât de zelos, pe atât de ignorant, ajungea la concluzia că toate cărțile bibliotecii ar avea un conținut fascist și ar trebui aruncate în foc. Un rug în curtea liceului „Stephan Ludwig Roth” urma să le pecetluiească soarta. Însă mai mulți profesori și elevi curajoși au reușit să ascundă piesele mai vechi și deosebit de valoroase în biserică. După trecerea pericolului iminent, acestea au fost depozitate în secret într-un turn din incinta castelului, unde au rămas până în anul 2022.

(19)

Antoninus Florentinus: *Summa theologica, pars II*. Nürnberg, tiparnița Anton Koberger, 1486, Incunabulul, înainte și după restaurarea din 2002, în laboratorul specializat din Alba Iulia.

Antoninus Florentinus: *Summa theologica, pars II*. Nürnberg. Druckerei Anton Koberger, 1486. Inkunabel vor und nach ihrer Restaurierung 2002 im Karlsburger Fachlabor.

Aktualität: „Das Mediascher Kulturerbe: Bewahrung – Vermittlung – Erforschung – Identifikation”

Die Aufmerksamkeit für das mittelalterliche und frühneuzeitliche schriftliche Erbe von Mediasch schwankte im Laufe der Zeit. Prekär wurde die Lage der Pfarr- und Schulbibliotheken nach der sowjetischen Besetzung und der Errichtung des kommunistischen Regimes. Im Herbst 1945 meinte ein übereifriger und ignoranter Bürgermeister, alle Bücher der Mediascher Bibliotheken seien faschistischen Inhalts und müssten verbrannt werden. Ein Scheiterhaufen im Hof des Stephan-Ludwig-Roth-Gymnasiums sollte ihr Schicksal besiegeln. Einigen mutigen Lehrern und Schülern gelang es, die älteren und besonders wertvollen Stücke in der Kirche zu verstecken. Nachdem die unmittelbare Gefahr vorüber war, wurden die Artefakte in einem Turm im Inneren des Kirchenkastells heimlich gelagert. Hier blieben sie bis 2022.

Totuși, vreme de decenii, încă din anii 1960, biblioteca și arhiva asociate cu parohia evanghelică din Mediasch au beneficiat de atenție și grijă competentă, încercându-se permanent inventarierea materialului disponibil. În acest context a survenit în anul 1968 restaurarea valorosului manuscris de predici („Mediascher Predigtbuch”, ilustr. 12). Acțiuni de restaurare au fost întreprinse (în urma unor inițiative private), și la începutul anilor 2000, fiind astfel salvat un incunabul, prin colaborarea cu laboratorul de resort de la Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia (ilustr. 19). **Restaurarea cărților vechi** este o mărturie a îmbinării tradiției și inovației. Munca meticuloasă a specialiștilor nu numai că păstrează integritatea fizică a cărților, dar asigură și accesul generațiilor viitoare la moștenirea culturală și istorică conținută de acestea.

(20)

Inventariere, fotografiere și documentare – cercetare desfășurată în 2022-2023 în cadrul proiectului sponsorizat de Ministra de stat pentru Cultură și Media a RFG: „Cultura scrisului și lecturii la Mediasch în secolele XIV-XVI. Protejare, reconstrucție virtuală și analiză științifică a unei biblioteci parohiale și gimnaziale transilvănene”.

Bestandsaufnahme, Fotografieren und Dokumentieren – Forschungen, die 2022-2023 durchgeführt wurden im Rahmen des von der Beauftragten der Bundesregierung für Kultur und Medien geförderten Projektes „Schriftlichkeit und Lesekultur in Mediasch/Medias (Siebenbürgen, Rumänien) im 14.-16. Jahrhundert. Sicherung, virtuelle Rekonstruktion und wissenschaftliche Analyse einer siebenbürgischen Pfarr- und Gymnasialbibliothek“.

Die Bibliothek und das Archiv der Evangelischen Kirchengemeinde Mediasch erfreuten sich trotzdem seit den 1960er Jahren jahrzehntelang einer kompetenten Pflege und Betreuung, des beständigen Bemühens um eine Inventarisierung und Sicherung des aufbewahrten Materials. So wurde 1968 die äußerst wertvolle Handschrift des „Mediascher Predigtbuchs“ (Abb. 12) restauriert, und es wurden (nach privaten Initiativen) weitere Restaurierungsarbeiten durchgeführt. 2002 zum Beispiel wurde, in Zusammenarbeit mit dem entsprechenden Fachlabor des Nationalmuseums der Vereinigung in Karlsburg eine Inkunabel gerettet (Abb. 19). Die **Restaurierung alter Bücher** ist ein Zeugnis für die Verbindung von Tradition und Innovation. Die sorgfältige Arbeit der Spezialisten bewahrt nicht nur die physischen Bücher, sondern stellt auch sicher, dass künftige Generationen Zugang zu dem in ihnen enthaltenen kulturellen und historischen Erbe haben.

În 2022 prindea contur cea mai recentă investigație în direcția depistării și cercetării patrimoniului arhivistic și librar local. Readucerea la lumină a complexei colecții adăpostite de biserica parohială Sf. Margareta din Mediaș a constituit nu doar o revelație pentru mediul de specialitate, dar oferă și o lecție cu privire la reacția pozitivă, de atașament emoțional, a comunității locale față de moștenirea culturală a locului de baștină. Un țel al acestei expoziții este prezentarea rezultatelor acestor acțiuni publicului interesat, care până acum aflase doar prin intermediul mass-media despre aceste valori culturale adăpostite în Mediaș.

(21)

Participanți la conferința internațională desfășurată între 18-21 mai 2023 „Mai aproape de Creator. Arhivele și bibliotecile parohiale înainte de modernitate (ca. 1350-1650)”. Au luat parte specialiști de renume din diverse țări (România, Portugalia, Germania, Regatul Unit, Italia, Elveția, Ungaria, Republica Cehă, Canada), istorici, filologi, arhiviști și bibliotecari care au gestionat de-a lungul carierei lor contexte patrimoniale asemănătoare cu cel de la Mediaș.

Teilnehmende an der internationalen Konferenz „Näher am Schöpfer. Pfarrarchive und Bibliotheken der Vormoderne (ca. 1350-1650)“, die am 8.–21. Mai 2023 in Mediasch stattfand. Daran nahmen renommierte Fachleute aus mehreren Ländern (Rumänien, Portugal, Deutschland, Vereinigtes Königreich, Italien, Schweiz, Ungarn, Tschechische Republik, Kanada) teil, Historiker, Philologen, Archivare und Bibliothekare, die sich mit einem ähnlichen Erbe wie dem Mediascher auseinandergesetzt haben.

Im Jahr 2022 nahm die jüngste Initiative zur Erforschung des örtlichen Archiv- und Bibliothekserbes Fahrt auf. Die Erfassung der komplexen Sammlung der Margarethenkirche erbrachte nicht nur eine Offenbarung, sie ist auch ein Lehrstück für die positive, emotional konnotierte Reaktion der örtlichen Gemeinschaft mit dem kulturellen Erbe ihrer Heimatstadt. Ein Ziel dieser Ausstellung ist es, die Ergebnisse dieser Bemühungen einer interessierten Öffentlichkeit zu präsentieren, die bisher nur aus den Medien über die in Mediasch beherbergten kulturellen Schätze informiert worden ist.

**Mulțumim următoarelor instituții și persoane pentru acordarea dreptului de reproducere:
Wir danken folgenden Institutionen und Personen für die Erlaubnis einer Bildwiedergabe:**

Serviciul Județean Sibiu al Arhivelor Naționale ale României / Kreisdiensstelle Hermannstadt der Rumänischen Nationalarchive:

- Fond Parohii evanghelice sătești, Parohia Mediaș / Bestand ländliche evangelische Pfarrämter, Pfarramt Mediasch, Nr. 45 (ilustr. / Abb. 8), Nr 84 (ilustr. / Abb. 1).
- Fond Colecția de documente de la Muzeul Mediaș / Bestand Urkundensammlung aus dem Mediascher Museum, Acte Nr. 1 (ilustr. / Abb. 2 a-c, 18).
- Fond Capitulul Mediaș / Bestand Mediascher Kapitel, Nr. 111 (ilustr. / Abb. 4).

Direcția pentru Cultură Mediaș, Muzeul Municipal Mediaș / Direktion für Kultur Mediasch, Munizipalmuseum Mediasch

- Nr. Inv. 884 (ilustr. / Abb. 6).

Arhiva parohiei evanghelice C. A. Mediaș / Archiv des evangelischen Pfarramts A. B. Mediasch

- Nr. Inv. 45 (ilustr. / Abb. 3), Nr. Inv. 89 (ilustr. / Abb. 5), Nr. Inv. 220 (ilustr. / Abb. 9), Nr. Inv. 915 (ilustr. / Abb. 10), Nr. Inv. 326 (ilustr. / Abb. 11), Nr. Inv. 2399 (ilustr. / Abb. 12), Nr. Inv. 326 (ilustr. / Abb.13), Nr. Inv. 356 (ilustr. / Abb. 14), Nr. Inv. 444 (ilustr. / Abb.15), Nr. Inv. 393 (ilustr. / Abb. 16), Nr. Inv. 395 (ilustr. / Abb.17), Nr. Inv. 915 (ilustr. / Abb. 19).

Fotografi / Fotografien:

- Vasile Mizgan: ilustr. / Abb. 3, 5, 9-19.
- Wolfgang Arvay: ilustrația de pe copertă sus / oberes Bild auf dem Titelblatt, ilustr. / Abb. 20, 21.

Die Beauftragte der Bundesregierung
für Kultur und Medien

***Conception & Texts: Adinel Dincă, Hansotto Drotloff, Konrad Gündisch, Viorel Ștefu
Layout & Production: Werner Schmitz***

Expoziția este realizată cu sprijin financiar acordat de Departamentul pentru Relații Interetnice din cadrul Secretariatului General al Guvernului României, prin Forumul Democrat al Germanilor din Romania, și de Împuternicită Guvernului Federal pentru Cultură și Medii.

Die Ausstellung wurde realisiert mit finanzieller Unterstützung des Departments für Interethnische Beziehungen im Generalsekretariat der Regierung Rumâniens und durch die Beauftragte der Bundesregierung für Kultur und Medien.